

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ФАКУЛЬТЕТ ІНФОРМАТИКИ, МАТЕМАТИКИ ТА ЕКОНОМІКИ

КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Назва курсу <i>Обов'язковий /вибірковий</i>	Ризикологія <i>Обов'язковий</i>
Ступінь освіти Бакалавр/магістр/доктор філософії Освітня програма	Магістр ОПП «Менеджмент підприємств і організацій» ОПП «Управління навчальними закладами»
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	2023-2024/ 3 семестр / 2 рік
Викладач	Захарова Наталя Юріївна
Профайл викладача	https://fim.mdpu.org.ua/zaharova-natalya-yuriyivna/
Контактний тел.	+380675978291
E-mail:	Zaharova_Natalya@msspu.edu.ua
Сторінка курсу в ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=5958
Консультації	<i>Онлайн-консультації:</i> через систему ЦОДТ МДПУ імені Богдана Хмельницького.

1. АНОТАЦІЯ

Дисципліна «Ризикологія» спрямована на ознайомлення здобувачів з теоретичними та методологічними основами ідентифікації ризику та управління ним, набуття практичних навичок вимірювання ступеня ризику та вибору способу його зниження. Сучасний менеджер зобов'язаний володіти навичками формування комплексних систем управління, в тому числі і ризиками, створювати та наділяти функціями структурно-організаційний механізм ризик-менеджменту, що приносить позитивні результати.

Навчальний матеріал дисципліни «Ризикологія» викладається у 7 темах, які розкривають сутність основних складових курсу.

Навчальна дисципліна «Ризикологія» спрямована на формування фахових компетенцій щодо володіння технологіями здійснення управлінського впливу та прийняття рішень в умовах невизначеності і ризику задля забезпечення ефективного розвитку організації.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Метою викладання дисципліни є послідовне формування у здобувачів знань основних положень теорії і практики ризик-менеджменту в сфері взаємовідносин підприємств і організацій із зовнішнім і внутрішнім середовищем.

Основним завданням є опанування теоретичних та методичних підходів до ідентифікації та оцінювання ризиків на всіх рівнях з використанням певних моделей, технологій, способів; набуття навичок обґрунтування управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

Програмні компетентності	
<i>Загальні компетентності</i>	
ЗК4	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети
ЗК6	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)
<i>Фахові компетентності</i>	
ФК1	Здатність визначати та описувати характеристики організації.
ФК 2	Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани
ФК9	Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію;
ФК10	Здатність до управління організацією та її розвитком

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

P5	Планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах
P6	Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.

5. ОБСЯГ КУРСУ

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Кількість годин	28	14	78

6. ПОЛІТИКА

Політика академічної поведінки та етики:

- Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- Вчасно виконувати завдання семінарів та питань самостійної роботи;
- Вчасно та самостійно виконувати контрольні-модульні завдання

7. СТРУКТУРА КУРСУ

7.1 СТРУКТУРА КУРСУ (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Вага оцінки	Термін виконання
БЛОК 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ. МЕТОДИ ОЦІНКИ РИЗИКІВ						
18	Тема 1. Теоретичні основи управління ризиками	Лекція (4 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (10 год.)	1-7			впродовж першого навчального семестру (перший

						періодичний контроль)
16	Тема 2. Система кількісних оцінок ризику	Лекція (4 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (10 год.)	1-7,12			впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
16	Тема 3. Застосування теорії ігор та методів експертного оцінювання ризиків	Лекція (4 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (10 год.)	1, 2-6			впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
БЛОК 2. БЛОК 2. ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОКРЕМИМИ ВИДАМИ РИЗИКІВ						
16	Тема 4. Управління кредитним ризиком	Лекція (4 год.) Самостійна робота (12 год.)	1-7, 9			впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
18	Тема 5. Управління інвестиційними ризиками	Лекція (4 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (12 год.)	1-7, 8			впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
18	Тема 6. Ризик неплатоспроможності суб'єктів господарювання	Лекція (4 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (12 год.)	1-3			впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)

18	Тема 7. Управління ризиками на іпотечному ринку	Лекція (4 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (12 год.)	2-5			впродовж першого навчального семестру (другий періодичний контроль)
----	---	--	-----	--	--	---

7. 2 СХЕМА КУРСУ (ЛЕКЦІЙНИЙ БЛОК)

Тема лекції	Зміст лекції
Тема 1. Теоретичні основи управління ризиками	1 Сутність і класифікація ризиків. 2. Основи управління ризиками підприємства. 3. Внутрішньофірмові механізми зменшення ризиків. 4. Механізми зовнішнього зменшення дії ризиків.
Тема 2. Система кількісних оцінок ризику	1. Ризик в абсолютному і відносному вираженні. 2 Крива щільності розподілу ймовірності настання випадкових втрат. 3 Методи оцінки фінансового ризику.
Тема 3. Застосування теорії ігор та методів експертного оцінювання ризиків	1. Умови застосування теорії ігор . 2. Ігри з природою 3. Методи експертного оцінювання ризиків
Тема 4. Управління кредитним ризиком	1. Економічна сутність кредитних ризиків банківської діяльності. 2. Концептуальні засади побудови механізму управління кредитним ризиком банку. 3 Страхування кредитних ризиків.
Тема 5. Управління інвестиційними ризиками	1. Сутність і види інвестиційних ризиків. 2.Методи аналізу інвестиційних ризиків. 3 Методи зниження інвестиційних ризиків 4. Основні положення антикризового управління підприємством
Тема 6. Ризик неплатоспроможності суб'єктів господарювання	1 Ризик неплатоспроможності: зміст, характеристика його джерел. 2 Аналіз ризику неплатоспроможності підприємства. 3 Оцінка неплатоспроможності на основі діагностики банкрутства.
Тема 7. Управління ризиками на іпотечному ринку	1. Характеристика ризиків в іпотечному кредитуванні. 2.Страхування як інструмент зниження ризиків іпотечного кредитування. 3. Методи аналізу та оцінки іпотечних ризиків. 4. Загальні та специфічні ризики іпотеки. 5. Удосконалення механізму оптимізації іпотечних ризиків.

7.3 СХЕМА КУРСУ (ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ)

Тема практичного заняття	Зміст практичного заняття
Статистичний метод оцінки фінансових ризиків	Вирішення практичних ситуацій і завдань. Виконання тестових завдань
Оцінка фінансових ризиків на основі аналізу доцільності витрат	Вирішення практичних задач. Виконання тестових завдань
Застосування теорії ігор для оцінки ризиків	Вирішення практичних ситуацій і завдань. Виконання тестових завдань
Аналіз інвестиційних проектів в умовах ризику	Вирішення практичних задач. Виконання тестових завдань Розв'язання ситуаційних вправ.
Оцінка неплатоспроможності на основі діагностики банкрутства	Вирішення практичних задач. Виконання тестових завдань
Методи оцінки вартості нерухомості та ризиків на іпотечному ринку	Вирішення практичних задач. Виконання тестових завдань

7.4 СХЕМА КУРСУ (ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ)

Тема для самостійного опрацювання	Зміст теми
Теоретичні основи управління ризиками	Міжнародні стандарти управління ризиками Життєвий цикл ризикової ситуації Оцінка ризиків за різними рейтингами Модель ALARP Ризик-апетит Ризик-орієнтоване управління
Система кількісних оцінок ризику	Ціна ризику

	<p>Фактори впливу на ступінь підприємницького ризику</p> <p>Переваги і недоліки основних методів оцінки ризику</p> <p>Метод оцінки ризику «Краватка-метелик»</p> <p>Аналіз причин і наслідків</p> <p>Паспорт ризику</p>
Застосування теорії ігор та методів експертного оцінювання ризиків	<p>Сфери застосування методу експертних оцінок</p> <p>Матриця жалю (втрат)</p> <p>Ігри двох осіб з нульовою сумою</p>
Управління кредитним ризиком	<p>Фактори, які впливають на величину банківського кредитного ризику в залежності від типу позичальника</p> <p>Оцінювання кредитних ризиків малого і середнього бізнесу</p> <p>Кредитні ризики за деякими видами кредитування</p>
Управління інвестиційними ризиками	<p>Метод урахування ризику у ставці дисконту</p> <p>Діаграма-торнадо</p> <p>Переваги і недоліки методів оцінки ризиків інвестиційних проєктів</p>
Ризик неплатоспроможності суб'єктів господарювання	<p>Причини виникнення неплатоспроможності</p> <p>Інтегральні підходи до оцінки ризику неплатоспроможності</p> <p>Заходи щодо усунення проблеми неплатежів</p>
Управління ризиками на іпотечному ринку	<p>Особливості функціонування ринку нерухомості</p> <p>Причини кризи іпотечного кредитування</p> <p>Моделювання іпотечного ринку</p> <p>Ризики інвесторів на первинному ринку нерухомості</p>

8. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Загальна система оцінювання курсу	<p>За семестр з курсу дисципліни проводяться два періодичні контролю (ПКР), результати яких є складником результатів контрольних точок першої (КТ1) і другої (КТ2). Результати контрольної точки (КТ) є сумою поточного (ПК) і періодичного контролю (ПКР): $КТ = ПК + ПКР$. Максимальна кількість балів за контрольну точку (КТ) складає 50 балів. Максимальна кількість балів за періодичний контроль (ПКР) становить 60 % від максимальної кількості балів за контрольну точку (КТ), тобто 30 балів. А 40 % балів, тобто решта балів контрольної точки, є бали за поточний контроль, а саме 20 балів. Результати поточного контролю обчислюються як середньозважена оцінок ($X_{ср}$) за діяльність студента на практичних (семінарських) заняттях, що входять в число певної контрольної точки.</p>
--	---

	<p>Для трансферу середньозваженої оцінки ($X_{\text{ср}}$) в бали, що входять до 40 % балів контрольної точки (КТ), треба скористатися формулою: $\text{ПК} = (X_{\text{ср}}) * 20 / 5$. Таким чином, якщо за поточний контроль (ПК) видів діяльності студента на всіх заняттях $X_{\text{ср}} = 4.1$ бали, які були до періодичного контролю (ПКР), то їх перерахування на 20 балів здійснюється так: $\text{ПК} = 4.1 * 20 / 5 = 4.1 * 4 = 16.4 // 16$ (балів). За періодичний контроль (ПКР) студентом отримано 30 балів. Тоді за контрольну точку (КТ) буде отримано $\text{КТ} = \text{ПК} + \text{ПКР} = 16 + 30 = 46$ (балів).</p> <p>Студент має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю (ПКР) протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки.</p> <p>Підсумковим контролем є екзамен, на його складання надається 100 балів за виконання тестів (або задач чи завдань іншого виду). Загальний рейтинг з дисципліни (ЗР) складається з суми балів (Е), отриманих на екзамені, і підсумкової оцінки (ПО) та ділиться навпіл. $\text{ЗР} = (\text{ПО} + \text{Е}) / 2$</p>
<p>Практичні заняття</p>	<p>«5» – студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі розрахункові / тестові завдання. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p> <p>«4» – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість розрахункових / тестових завдань. Студент здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p> <p>«3» – студент в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину розрахункових / тестових завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.</p> <p>«2» – студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі розрахункові / тестові завдання. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вміє зробити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Студент, який навчається стабільно на «відмінні» оцінки і саме такі оцінки має за періодичні контролю, накопичує впродовж вивчення навчального курсу 90 і більше балів, має право не складати екзамен з даної дисципліни.</p>

Студент зобов'язаний відпрацювати всі пропущені семінарські заняття протягом двох тижнів. Невідпрацьовані заняття (невиконання навчального плану) є підставою для недопущення студента до підсумкового контролю.
--

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
2. Кишакевич Б.Ю. Моделювання та оптимізація кредитних ризиків банку: монографія. Дрогобич: Коло, 2011. 412 с.
3. Кучеренко В. Р., Карпов В.А., Карпов А.В. Економічний ризик та методи його вимірювання : навч. посіб. Одеса : ОДУВС, 2011. 199 с.
4. Мороз В.М., Мороз С.А. Ризик-менеджмент: навч. посібник для студ. спец. 281 «Публічне управління та адміністрування». Харків: НТУ «ХП», 2018. – 140 с
5. Старостіна А.О., Кравченко В.А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: навч. посіб. К.: Кондор; Політехніка НТУУ "КПІ", 2004. 200с.
6. Управління ризиками: Навчальний наочний посібник для студ .спеціальності 073 «Менеджмент» / М.О. Кравченко, К.О. Бояринова, К.О. Копішинська. КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 432с.

Допоміжна

7. Балджи М. Д. Економічний ризик та методи його вимірювання : навч. посіб. / М. Д. Балджи – Харків : Промарт, 2015. – 300 с.
8. Боровик М. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій для студентів магістратури усіх форм навчання спеціальності 073 – Менеджмент / М. В. Боровик ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 65 с.
9. Вітлінський В.В. Кредитний ризик комерційного банку: навч. посіб. / В.В. Вітлінський, В. Пернарівський, Я.С. Наконечний, Г.І. Великоіваненко ; за ред. В.В. Вітлінського. – К. : Знання, 2000. – 251 с.
10. Грушко В.І. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. для самост. роботи студ. / В.І. Грушко, О.І. Пилипченко, Р.В. Пікус. – К. : КРОК, 2000. – 121 с.
11. Демченко Г. В. Ризик менеджмент: конспект лекцій для студентів спеціальності 073 "Менеджмент" першого бакалаврського рівня / Г. В. Демченко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 74 с.
12. Скрипник А.В. Ризикологія. Розділ 1. Кількісні оцінки ризику. Методичні розробки - К.: ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2012. - 110 с.